

آشنایی با دستگاه‌های تولیدکننده آمار در کشور

■ تولیدکنندگان آمار کدامند؟

دفتر بررسی‌های اقتصادی

عمده‌ترین تولیدکننده آمار در جمهوری اسلامی ایران است که علاوه بر تولید آمار، مسئولیت هماهنگی و هدایت سایر ادارات آمار، وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های دولتی را از طریق شورای عالی آمار برعهده دارد. همچنین وظیفه جمع‌آوری آمار از کلیه تولیدکنندگان و انتشار آن به صورت سالنامه آماری کشور از مسئولیت‌های مرکز آمار ایران است. این مرکز مسئولیت سرشماری‌ها را برعهده دارد که به صورت ادواری یا موردی انجام می‌دهد. مهمترین فعالیت‌های آماری یا فعالیت‌های جنبی آماری مرکز آمار ایران عبارت است از:

- سرشماری‌ها و آمارگیری‌های نمونه‌ای جمعیتی؛
- سرشماری‌ها و آمارگیری‌های نمونه‌ای کشاورزی؛
- سرشماری‌ها و آمارگیری‌های نمونه‌ای صنعت و معدن؛
- سرشماری‌ها و آمارگیری‌های نمونه‌ای از کارگاه‌های بازرگانی و خدماتی؛

پیش‌نوشتار

اداره آمار عمومی و مرکز آمار ایران - که در واقع دو سازمان سلف و خلف آماری کشورند - تنها سازمان‌هایی بوده و هستند که بر اساس قانون فقط برای انجام فعالیت‌های آماری بسه وجود آمده‌اند. درحالی‌که، هیچ یک از واحدهای دیگر تولیدکننده آمار در کشور - نه در گذشته و نه حال - دارای چنین خاصیتی نبوده و نیستند. اگر سایر سازمان‌ها نیز آماری تولید می‌کنند، فقط به دلیل رفع نیاز داخلی آنهاست و قانوناً چنین وظیفه‌ای به آنها واگذار نشده است. با وجود این، ممکن است در شرح وظایف و تشکیلات این سازمان‌ها که معمولاً به تصویب سازمان اموراداری و استخدامی کشور می‌رسد، تولید آمار نیز وجود داشته باشد. مهمترین سازمان‌ها و ادارات تولیدکننده آمار در ایران عبارت است از:

۱- مرکز آمار ایران

این مرکز در حال حاضر مهمترین و

- آمارگیری نمونه‌ای ساختمان؛
- آمارگیری نمونه‌ای بودجه خانوار در مناطق شهری و روستایی؛
- آمارگیری از درآمد و هزینه شهرداری‌ها؛
- آمارگیری از قیمت فروش محصولات کشاورزی؛
- تهیه نقشه‌های آماری کشور؛
- تهیه چارچوب‌های آماری؛
- انجام ده‌ها آمارگیری نمونه‌ای موردی در هر سال؛
- جمع‌آوری آمارهای مختلف و انتشار آنها به صورت سالنامه آماری کشور و آمارنامه‌های استانی؛
- جمع‌آوری، تدوین و انتشار انواع آمارها از جمله داده‌ها و ستانده‌ها و گزارش‌های مختلف آماری؛
- همکاری با سازمان‌های مختلف در انجام آمارگیری‌های مشترک.
- ۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وارث بانک ملی ایران در زمینه تولید پاره‌ای از آمارها به خصوص شاخص قیمت خرده‌فروشی (شاخص مصرف کالا و خدمات) و شاخص عمده‌فروشی است که از جمله قدیمی‌ترین آمارهایی که از سال ۱۳۱۴ تا به حال به طور ماهانه جمع‌آوری و انتشار یافته است، محسوب شود.
- اداره آمار اقتصادی بانک مرکزی مسئول جمع‌آوری، بررسی، استخراج و تجزیه و تحلیل اطلاعات اقتصادی و محاسبات آماری و انتشار آمارهای اقتصادی است. این اداره در سال ۱۳۴۵ ایجاد شده است.
- آمارهایی که این اداره به طور مستمر تهیه و منتشر می‌کند عبارت است از:
- شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران؛
- شاخص بهای عمده‌فروشی کالاها در ایران؛
- شاخص کرایه مسکن؛
- شاخص بهای کالاها وارد شده به کشور؛
- نتایج بررسی کارگاه‌های بزرگ صنعتی کشور (کارگاه‌های با ۵۰ نفر کارگر و بیشتر)؛
- بررسی فعالیت‌های ساختمانی بخش خصوصی در مناطق شهری کشور؛
- آمار پروانه‌های ساختمانی صادره توسط شهرداری‌های کشور؛
- آمار ثبت و انحلال شرکت‌ها در شهرهای مورد بررسی؛
- آمار معاملات ثبت شده در دفاتر رسمی کشور؛
- بررسی بودجه خانوار شهری؛
- بررسی خدمات بخش خصوصی در زمینه‌های مختلف؛
- شاخص‌های ماهانه اقتصادی؛
- بررسی فروش انواع اتومبیل و بررسی اتومبیل‌های شماره‌گذاری شده در کشور؛
- کشتار دام در کشتارگاه‌های شهرهای مورد بررسی و برآورد مصرف سرانه گوشت؛
- بررسی خریدهای اعتباری کالاها و مصرفی بادوام.
- علاوه بر آمارهای فوق که اداره آمار اقتصادی بانک مرکزی تهیه و منتشر کرده

گزارش

گزارش سالانه آمارهای مهم اقتصادی و اجتماعی و حتی فرهنگی به صورت دوره پنجساله منتشر می‌شود. مجله‌های فصلی اداره بررسی‌ها، بخشی از این اطلاعات را به صورت فصلی منتشر می‌کند، ولی تأخیر زمانی در انتشار این آمارها گاهی از دو سال نیز تجاوز می‌کند.

۳- وزارت کار و امور اجتماعی

اداره کل آمار و مطالعات نیروی انسانی وزارت کار و امور اجتماعی نیز از جمله واحدهای آماری کشور است که بیش از سه دهه در تولید آمارهای نیروی انسانی و اشتغال و آمارگیری کارگاهی فعال بوده است. آمارهای منتشر شده این اداره، نشان‌دهنده اشتغال و بیکاری در کارگاه‌ها و نیز ویژگی‌های نیروی کار در بخش‌های مختلف اقتصادی است.

۴- وزارت کشاورزی

اداره کل آمار و اطلاعات وزارت کشاورزی وظیفه بررسی و تهیه طرح‌های مربوط به جمع‌آوری آمارهای تخصصی کشاورزی و صنایع وابسته به آن را برعهده دارد. میزان برداشت محصول‌های مختلف زراعی، سطح زیرکشت، هزینه‌های تولید، سموم دفع آفات و کسود مصرفی، آمار بهره‌برداری‌های کشاورزی و ویژگی‌های آنها و بذره‌های اصلاحی به کارگرفته شده، از جمله آمارهایی است که وزارت کشاورزی تهیه و منتشر می‌کند. وزارت کشاورزی برای برآورد تولید و میزان کشت

است. اداره حساب‌های اقتصادی بانک، حساب‌های ملی کشور که بیشترین کاربرد را در تحلیل‌های اقتصادی و برنامه‌ریزی و اندازه‌گیری رشد اقتصادی کشور دارد، تهیه و منتشر می‌کند. این حساب‌ها شامل موارد زیر است:

- محاسبه تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری و ثابت برحسب بخش‌های اقتصادی؛

- محاسبه هزینه ناخالص داخلی به قیمت جاری و ثابت برحسب بخش‌های نهایی مصرفی؛

- تهیه جدول داده - ستانده اقتصاد کشور؛

- تهیه جدول جریان وجوه.

تهیه جدول داده - ستانده با تناوب نامشخص صورت می‌پذیرد و سازمان‌های دیگری مانند سازمان برنامه و بودجه و وزارت امور اقتصادی و دارایی نیز در دوره‌هایی چنین جدولی را برای اقتصاد کشور تدوین کرده‌اند. جدول جریان وجوه به جز یک دوره در ایران محاسبه نشده است و به رغم شروع تدوین جدول جریان وجوه در سال‌های اولیه دهه ۱۳۵۰، هنوز مجموعه مدونی در این زمینه وجود ندارد.

اداره بررسی‌های اقتصادی بانک مرکزی نیز آمارهای پولی، بانکی و ارزی کشور را تهیه و منتشر می‌کند. همچنین این اداره، گزارش سالانه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را که تقریباً کلیه فعالیت‌های اقتصادی را پوشش می‌دهد، تهیه می‌کند.

تفکیک جنس و سن برحسب توزیع جغرافیایی منتشر می‌کند.

۸- سازمان اموراداری و استخدامی کشور این سازمان آمار کارکنان دولت در وزارتخانه‌ها و مؤسسات مشمول و غیرمشمول قانون استخدام کشوری را برحسب جنس، سن، میزان تحصیلات، وضع استخدامی و نوع وزارتخانه تهیه و منتشر می‌کند.

۹- وزارت آموزش و پرورش آمارهای آموزش و پرورش از جمله آمارهای قدیمی است که وزارت آموزش و پرورش سالانه جمع‌آوری و منتشر می‌کند. تعداد دانش‌آموزان برحسب سن، جنس، مقطع تحصیلی، تعداد آموزشگاه‌ها و مدارس، تعداد کارکنان آموزشی و غیرآموزشی برحسب استان‌های کشور و به تفکیک شهری و روستایی، سالانه وزارت آموزش و پرورش منتشر می‌کند.

۱۰- وزارت فرهنگ و آموزش عالی آمار تعداد دانشجویان و فارغ‌التحصیلان برحسب جنس، رشته و دوره‌های تحصیلی همراه با آمار مراکز آموزش عالی و پرسنل آموزشی و غیرآموزشی را وزارت فرهنگ و آموزش عالی سالانه تهیه و منتشر می‌کند.

۱۱- سایر وزارتخانه‌ها و دستگاه‌ها وزارتخانه‌ها و سازمان‌های وابسته به آنها کم و بیش آمارهایی در زمینه فعالیت‌های خود جمع‌آوری می‌کند و پس از طبقه‌بندی انتشار می‌دهند که نتایج آن به صورت گزارش‌های مختلف به طور مستمر یا موردی منتشر می‌شود. تعدادی از این

محصول‌های زراعی از تکنیک سنجش از راه دور نیز استفاده می‌کند.

۵- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از جمله دستگاه‌هایی است که بیش از سایر دستگاه‌ها در زمینه تولید آمار سابقه دارد. جمع‌آوری، استخراج و طبقه‌بندی آمارهای درمانی و بهداشتی برحسب نوع فعالیت‌های بهداشتی و درمانی، تهیه و تنظیم گزارش‌های آماری، تجزیه و تحلیل، نتیجه‌گیری و تفسیر اطلاعات و داده‌های آماری از جمله فعالیت‌های وزارتخانه مذکور است.

آمارهای مربوط به تنظیم خانواده، میزان باروری، علل مرگ و میر و آمار بیمارستان‌ها و مؤسسه‌های بهداشتی را نیز وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و منتشر می‌کند.

۶- وزارت معادن و فلزات

آمارهای بخش معادن شامل میزان ذخیره، میزان استخراج، میزان اکتشاف، میزان صادرات، حجم سرمایه‌گذاری و تعداد شاغلان را سالانه وزارت معادن و فلزات تهیه و منتشر می‌کند. درباره‌ای سال‌ها بین مرکز آمار ایران و وزارت معادن و فلزات در تهیه این آمارها همکاری وجود داشته است.

۷- سازمان ثبت احوال کشور

سازمان ثبت احوال کشور مسئول ثبت و انتشار آمار وقایع چهارگانه (تولد، مرگ و میر، ازدواج، طلاق) است. سازمان ثبت احوال سالانه آمارهای وقایع چهارگانه را به

گزارش آماری

- وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و آمارهای منتشر شده آنها عبارت است از:
- وزارت امور اقتصادی و دارایی: آمارهای مالیات و بودجه؛
 - وزارت صنایع: آمار مجوزهای صادر شده، موافقت‌های اصولی و ارزش و مقدار تولید برخی از کالاها و...
 - وزارت مسکن و شهرسازی: آمار قیمت زمین و ساختمان؛
 - وزارت نفت: آمارهای نفتی و محصولات نفتی و تولیدکننده آمار در ایران بر حسب موضوع آمار نشان داده شده است.

جدول (۱) - وزارتخانه‌ها و سازمان‌های تولیدکننده آمار در ایران بر حسب موضوع

موضوع آمار	استمرار جمع‌آوری	وزارتخانه‌ها و سازمان‌های تهیه‌کننده *
زراعت	غیرمستمر	مرکز آمار ایران، وزارت کشاورزی، وزارت جهاد سازندگی
دامداری	غیرمستمر	مرکز آمار ایران، وزارت جهاد سازندگی
شکار	غیرمستمر	سازمان محیط زیست
ماهگیری	مستمر	شپلات، وزارت جهاد سازندگی، مرکز آمار ایران
چنگلداری	غیرمستمر	وزارت جهاد سازندگی، مرکز آمار ایران
ماشین‌آلات و تجهیزات	غیرمستمر	وزارت کشاورزی، مرکز آمار ایران، وزارت جهاد سازندگی
کشاورزی	سالانه	وزارت معادن و فلزات، مرکز آمار ایران
معادن	ماهانه و سالانه	وزارت نفت، شرکت ملی نفت ایران
نفت	ماهانه و سالانه	وزارت نفت، شرکت ملی نفت ایران
فراورده‌های نفتی	ماهانه و سالانه	وزارت نفت، شرکت ملی پتروشیمی ایران
پتروشیمی	سالانه	مرکز آمار ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزارت صنایع، وزارت معادن و فلزات
صنایع بزرگ	غیرمستمر	مرکز آمار ایران، وزارت صنایع
صنایع کوچک	غیرمستمر	مرکز آمار ایران، وزارت صنایع
فهرست کارگاه‌ها	غیرمستمر	مرکز آمار ایران، وزارت کار و امور اجتماعی
برق و آب	سالانه	وزارت نیرو

* نام وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها بر حسب اولویت تهیه آمار ذکر شده است.

ادامه جدول (۱)

موضوع آمار	استمرار جمع آوری	وزارتخانه‌ها و سازمان‌های تهیه کننده *
ساختمان	سالانه	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مرکز آمار ایران، وزارت مسکن و شهرسازی
خدمات عمومی	غیر مستمر	مرکز آمار ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
هندلاری	غیر مستمر	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مرکز آمار ایران
راه‌ها و حمل و نقل جاده‌ای	موردی	وزارت راه و ترابری، مرکز آمار ایران
راه آهن	سالانه	وزارت راه و ترابری، راه آهن جمهوری اسلامی ایران
حمل و نقل دریایی	ماهانه و سالانه	وزارت راه و ترابری، سازمان بنادر و کشتیرانی
حمل و نقل هوایی	ماهانه و سالانه	وزارت راه و ترابری، سازمان هواپیمایی کشوری
اتوبوسرانی شهری	سالانه	شهرداری‌ها، شرکت واحد اتوبوسرانی
ثبت و وسایل نقلیه	سالانه	نیروهای انتظامی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
ارتباطات و مخابرات	سالانه	وزارت پست و تلگراف و تلفن، مرکز آمار ایران
بانکداری و پولی و اعتباری	ماهانه و سالانه	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
معاملات بورس	روزانه و ماهانه	سازمان بورس اوراق بهادار
بیمه‌گری	سالانه	بیمه مرکزی ایران
بازرگانی داخلی	غیر مستمر	مرکز آمار ایران، وزارت بازرگانی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
بازرگانی خارجی	ماهانه و سالانه	گمرک ایران، مرکز آمار ایران
بودجه دولت	ماهانه و سالانه	سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
درآمد و هزینه شهرداری‌ها	سالانه	مرکز آمار ایران، وزارت کشور
بودجه خانوار شهری	سالانه	مرکز آمار ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
بودجه خانوار روستایی	سالانه	مرکز آمار ایران
قیمت کالاها و خدمات شهری	ماهانه و سالانه	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
قیمت عمده فروشی	ماهانه و سالانه	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
قیمت کالاها و خدمات روستایی	ماهانه و سالانه	مرکز آمار ایران
تولید و مصرف و سرمایه‌گذاری	سالانه	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

ادامه جدول (۱)

موضوع آمار	استمرار جمع آوری	وزارتخانه‌ها و سازمان‌های تهیه‌کننده *
جدول داده و ستانده	غیرمستمر	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مرکز آمار ایران
آمارهای مسکن	غیرمستمر	مرکز آمار ایران، وزارت مسکن و شهرسازی
آمار دانشجویان و دانشگاه‌ها	سالانه	وزارت فرهنگ و آموزش عالی
آمار دانش آموزان و مدارس	سالانه	وزارت آموزش و پرورش
آمار باسواد و بی‌سواد	سالانه	مرکز آمار ایران، نهضت سوادآموزی
آمار جمعیت	غیرمستمر	مرکز آمار ایران، سازمان ثبت احوال کشور
آمار جهانگردی	سالانه	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
آمار جرایم	سالانه	وزارت دادگستری، نیروی انتظامی، مرکز آمار ایران
آمار ازدواج و طلاق	سالانه	سازمان ثبت احوال کشور، وزارت دادگستری
آمارهای ورزشی	سالانه	سازمان تربیت بدنی
آمار تولد و مرگ	سالانه	سازمان ثبت احوال کشور
آمار کارمندان دولت	سالانه	سازمان امور اداری و استخدامی کشور
آمارهای سیاسی	غیرمستمر	وزارت کشور، وزارت امور خارجه
آمار بهداشتی	سالانه	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
آمارهای روستایی	غیرمستمر	وزارت جهاد سازندگی، مرکز آمار ایران
آمار تأسیس و انحلال شرکت‌ها	سالانه	وزارت دادگستری، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
آمار معلولان	غیرمستمر	سازمان بهزیستی، بنیاد مستضعفان و جانبازان
آمار کارگری	غیرمستمر	وزارت کار و امور اجتماعی
آمارهای نظامی و تصادفات	سالانه	نیروی انتظامی
آمار بازنشستگی	سالانه	سازمان امور اداری و استخدامی، سازمان بازنشستگی
آمار تأمین اجتماعی	سالانه	سازمان تأمین اجتماعی
آمارهای قضایی	سالانه	وزارت دادگستری
آمارهای آب و هوا	روزانه و ماهانه	سازمان هواشناسی کشور
آمارهای بین‌المللی	غیرمستمر	مرکز آمار ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سایر دستگاه‌ها